

Jari Lindström, Kirsi Lamberg, Aila Puustinen-Korhonen, Anu Wikman-Immonen

Eduskunnan sosiaali- ja terveystoimikunta 7.6.2022

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta annetun lain ja kotoutumisen edistämistä annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi sekä työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta annettua lakia että kotoutumisen edistämistä annetun lakia sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisvastuun siirtymisen johdosta.

Ehdotettujen TYP-lain muutosten tavoitteena on päivittää teknisesti lainsäädäntö vastaamaan uutta toimintakenttää ja järjestämisvastuuta. Esityksen tavoitteena ei ole puuttua lainsäädäntöön sisällöllisesti. Tavoitteena on päivittää lakia siten, että sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisvastuun siirtyessä kunnilta hyvinvointialueille, hyvinvointialueet tulevat laissa säädettyjen sosiaali- ja terveyspalvelujen uutena järjestäjänä mukaan TYP-yhteistoimintamalliin.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi kotoutumisen edistämistä annetun lakia siten, että kuntien lisäksi myös hyvinvointialueilla olisi mahdollisuus hakea lain 6 luvussa tarkoitettuja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä aiheutuvia kustannusten korvauksia. Lisäksi esityksessä ehdotetaan, että hyvinvointialue vastaisi alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleiden lasten ja nuorten tuesta ja asumisen järjestämisestä esimerkiksi perheryhmäkodeissa.

Molempiin lakeihin on tarkoitus tehdä ne välttämättömät muutokset, joita hyvinvointialueiden sote-järjestämisvastuusta seuraa. Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2023.

Kuntaliiton huomioita TYP-lakiin

Ehdotettujen TYP-lain muutosten tavoitteena on siis päivittää teknisesti lainsäädäntö vastaamaan uutta toimintakenttää ja järjestämisvastuuta. Esityksen tavoitteena ei ole puuttua lainsäädäntöön sisällöllisesti. Tavoitteena on päivittää lakia siten, että sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisvastuun siirtyessä kunnilta hyvinvointialueille, hyvinvointialueet tulevat laissa

säädettyjen sosiaali- ja terveystalvelujen uutena järjestäjänä mukaan TYP-yhteistoimintamalliin.

Kuntaliitto nostaa kuitenkin esille huolensa siitä, että pykälissä 3–6 (*Työllistymistä edistävän monialaisen yhteistalvelun palvelutarpeen arviointia, työttömän työllistymisen kannalta tarkoituksenmukaisen palvelukokonaisuuden suunnittelua sekä työllistymisprosessin etene- mistä ja seuranta*a koskevat pykälät 3, 4, 5, ja 6.) ei tule korvata sanaa kunta sanalla hyvinvointialue.

Hyvinvointialue tulee lisätä lainsäädäntöön uutena toimijana.

Kaikkien kuntien osallistuminen TYP-toimintaan tasavertaisina toimi-joina muiden toimijoiden kanssa tulee mahdollistaa myös vuosien 2023 ja 2024 aikana ennen TE2024-uudistuksen käynnistymistä.

TYPPI-rekisteristä ja esityksen vaikutuksista

Tehdyn esityksen seurauksena vuoden 2023 alusta lähtien vain työllisyyden edistämisen kuntakokeilussa mukana olevilla kunnilla olisi käyttöoikeus TYPPI-rekisteriin. TYPPI-rekisterin käyttö-oikeus on tärkeää säilyttää myös niillä kunnilla, jotka eivät ole mukana kuntakokeilussa.

Tämä voi tarkoittaa sitä, että jos ei-kokeilukunta enää pääse TYPPI-asiakas- rekisteriin niin työ tulee silloin aika lailla mahdottomaksi. Kunnat eivät saa silloin mitään tietoja työttömistä, eivät edes sitä, kuka on pitkäaikaistyötön. Ja samalla valmistautuminen pysyvään malliin ja yhdyspintojen rakentami- seen vaikeutuu. Lisäksi TYP-työntekijöiden työsuhteet tulevat oikeasti vaa- rantumaan, jos ei ole enää lailla osoitettua tehtävää. Mitä he siis tekevät kahden vuoden ajan, jos se ei enää ole kunnan tehtävä.

Käytännössä kunta-san

kunnan tarjoamia terveyden ja hyvinvoinnin palveluja, jotka ovat kunnille laakisääteisiä.

Näiden kaikkien palvelujen tarjoaminen on ollut tarkoituksenmukaista ja niillä on vahvistettu asiakkaan mahdollisuutta työllistyä, joka on TYP-lain tavoite.

Kuntaliiton ratkaisuesitys

Kuntaliitto esittää, että TYP-lakiin lisätään työ- ja elinkeinotoimiston, kunnan ja Kansaneläkelaitoksen rinnalle hyvinvointialue. TYP-lain 1 §:n 2 momentissa selkeytetään toimijoiden sekä kunnan roolia.

Jos asiakkaan palvelutarve edellyttää kunnan tarjoamia työllisyyttä edistäviä palveluita, tulee kunnan voida niitä tarjota. Kuten esityksessäkin todetaan, tarkoituksena on vahvistaa asiakkaan kokonaisvaltaista palvelua.

Lisäksi Kuntaliitto esittää, että kuntien roolia TYP-toimijoiden joukossa tarkastellaan uudelleen. Kunta tulee säilyttää toimijoiden joukossa ja sen lisäksi TYP-lakiin tulee määritellä ne TYP-tehtävät, joita kunnat ovat tehneet vuodesta 2015 lähtien.

Kuntaliiton huomiot kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta

Kustannusten korvaaminen

Kunnan peruspalvelut ovat pääsääntöisesti samat kantaväestölle ja maahanmuuttajille. Monimuotoisuus ja maahanmuuttajien kotoutumisen edistäminen otetaan huomioon kuntien palvelujen suunnittelussa. Maahanmuuttajien kotoutumista tukevat palvelut ovat joko muokattuja tai erillisjärjestelyin toteutettuja peruspalveluita tai vain maahanmuuttajille suunnattuja palveluita. Erillisjärjestelyt ja vain maahanmuuttajille suunnatut kotoutumista tukevat palvelut vaativat lisäresursointia.

Voimassa olevan kotoutumisen edistämisestä annetun lain mukaan KEHA-keskus korvaa kunnalle lain 6 luvun mukaisesti järjestettyjen toimenpiteiden kustannukset. Kuntaliitto pitää perusteltuna sitä, että jatkossa KEHA-keskus maksaa korvauksia myös hyvinvointialueille.

Hallituksen esityksen 49 §:n mukaan kunnalle tai hyvinvointialueelle korvataan erityiskustannukset, jotka aiheutuvat ilman huoltajaa maahan tulleiden lasten ja nuorten asumisen ja tuen järjestämisestä.

Perheryhmäkotien tai muiden asumisyksiköiden toimintaa ei ole tarkoitus rahoittaa laskennallisilla korvauksilla.

Valtio maksaa kunnille laskennallisia korvauksia kiintiöpakolaisten ja oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden vastaanottamisesta. Kunnat järjestävät kotoutumista edistäviä sekä kaikille maahanmuuttajille tarkoitettuja palveluja erityisesti kuntaan muuton alkuvaiheessa kunnille maksettavilla laskennallisilla korvauksilla. Lisäksi kuntien maahanmuuttajapalveluita ja kotouttamistoimia kehitetään ja toteutetaan kunnan omalla rahoituksella sekä hankerahoituksella.

Tällä hetkellä laskennalliset korvaukset kunnille ovat 6 845 euroa vuodessa alle 7-vuotiaasta ja 2 300 euroa vuodessa 7 vuotta täyttäneestä henkilöstä. Korvauksia maksetaan kunnille kiintiöpakolaisista neljän vuoden ajan ja muiden henkilöiden osalta kolmen vuoden ajan.

Kunnilta saadun palautteen mukaan kunnille maksettavat korvaukset eivät enää vastaa palvelutuotannosta aiheutuneita kustannuksia.

Laskennallisten korvausten taso määriteltiin vuonna 1993. Sen jälkeen laskennallisia korvauksia on korotettu vain kaksi kertaa. Vuonna 2010 korvauksia korotettiin kymmenellä prosentilla ja vuonna 2011 korotettiin yli 7-vuotiaista maksettavaa korvausta kymmenellä prosentilla. Tilastokeskuksen julkisten menojen hintaindeksin mukaan kuntien sosiaalitoimen kustannukset ovat vuosina 1993 - 2021 nousseet 90,7 %. On otettava huomioon myös palvelujen laadullisen ja määrällisen muutoksen vaikutus kustannusten nousuun.

Kunnille maksettavat korvaukset eivät enää vastaa palvelutuotannosta aiheutuneita kustannuksia. Jotta korvaustaso vastaisi vuosien 1993 - 2021 aikana tapahtunutta kustannusten nousua sosiaalitoimessa, tulisi laskennallisten korvausten alle 7-vuotiaiden osalta olla 11 869 euroa vuodessa ja 7 vuotta täyttäneiden osalta 3 626 euroa vuodessa. Esimerkiksi varhaiskasvatuksen järjestämisen nettokustannukset kunnalle yhtä lasta kohden ovat noin 12400 euroa.

Kuntaliitto pitää tärkeänä, että laskennalliset korvaukset korotetaan vastaamaan kustannuksia. Myös eduskunnan hallintovaliokunta on jo mietinnössään 4/2016 katsonut, että laskennallisiin korvauksiin tulisi kohdistaa hallituskauden aikana määrällinen korotus asteittain niin, että korvausten jälkeenjääneisyys korjaantuu.

Laskennallisilla korvauksilla on olennaisen tärkeä merkitys kuntien maahanmuuttajapalveluiden kehittämisessä ja toteuttamisessa. Kuntaliitto tähden-tää, että myös uusien toimintatapojen ja tietojärjestelmien kehittäminen sekä esimerkiksi hankkeiden hyvien toimintatapojen siirtäminen jatkuviksi prosesseiksi vaatii pysyvän ja riittävän valtion rahoituksen.

Kunnat ovat todenneet, että vieraskielisten kuntalaisten palveluihin käy-tetään noin 1,5 - 2 -kertainen aika kantaväestöön verrattuna. Kunnat järjestä-vät peruspalvelut kaikille kuntalaisille, myös työn perusteella Suomeen muuttaneille sekä heidän perheilleen. Hyvin toimivat palvelut, turvallinen asuinympäristö sekä työllistymismahdollisuudet voivat sitouttaa työperus-teiset maahanmuuttajat jäämään pysyvästi alueelle. On tärkeää, että kun- nilla on riittävät resurssit myös työperusteisten maahanmuuttajien palvelu- jen järjestämiseen.

Edustajan tehtävät

Kotoutumisen edistämisestä annetun lain mukaan tämän lain nojalla mää- rittävän edustajan kelpoisuuteen ja tehtäviin sovelletaan, mitä kansainvä- listä suojelua hakevan vastaanotosta annetun lain 40 ja 41 §:ssä säädetään.

Kuntaliitto toistaa lausuntonsa mukaisesti, että 41 §:n sisältö koskee käy- tännössä varallisuusosoikeuksia. Koska kyseessä on kotoutumislaki, ja sään- nös koskee yksin maahan tulleita lapsia, tulisi pykälän sääntelyä laajentaa tämän lain mukaisiin tehtäviin. Edustajan tehtävät tulisi määritellä siten, että ne tukevat yksin maassa olevaa alaikäistä lasta. Kuntaliitto on tehnyt lausunnossaan esitykseen pykälän muuttamisesta tältä osin (Kuntaliiton lausunto s. 8-9). Kuntaliitto viittaa tältä osin antamaansa lausuntoon <https://www.kuntaliitto.fi/lausunnot/2022/luonnos-hallituksen-esitykseksi-eduskunnalle-laeiksi-tyollistymista-edistavasta>

Perheryhmäkotien siirto hyvinvointialueelle

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että hyvinvointialueet vastaisivat jat- kossa perheryhmäkotien ja muiden asumisyksikköjen järjestämisestä sekä edustajajärjestelmästä. Valtioneuvostossa on valmisteilla useita asiaan liit- tyviä lainsäädäntöhankkeita, joiden valmistelua ei ole koordinoitu. Tällä het- kellä on annettu lausuntokierrokselle hallituksen esitys, jossa esitetään ko- konaisuudistettavaksi kotouttamislaki ja sosiaalihuoltolain (1301/2014) muu- toksia, joiden myötä perheryhmäkodit olisivat jatkossa sosiaalihuollon ym- päri vuorokautista hoitoa antavia yksiköitä.

Kuntaliitto on katsonut, että edellä mainitut hallituksen esitykset olisi tullut antaa eduskunnan käsiteltäväksi yhtä aikaa kotouttamislain muutosten

kanssa, jotta myös eduskunta pystyy muodostamaan kokonaiskäsitteen tästä lainsäädännöstä sekä niiden vaikutuksista.

Kuntaliitto ei kannata perheryhmäkotien ja edustajajärjestelmän järjestämisvastuun ja siirtoa kunnilta hyvinvointialueille. Kuntaliitto on huolissaan siitä, että kotoutumislakiluonnoksessa ehdotetussa muodossa ollaan alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden asuminen, hoiva ja huolenpito irrottamassa muusta kotoutumisen kokonaisuudesta, joka jatkossakin kuuluu kunnalle.

Kuntaliitto näkee muutoksessa tarvetta merkittäville lisäresursseille myös nykyisten henkilöstöresurssien jakautumisen vuoksi. Tällä hetkellä sama henkilöstö on saattanut hoitaa sosiaalihuollon tehtäviä ja kotoutumisen tehtäviä. Jatkossa näitä tehtäviä hoidetaan eri organisaatioissa, jolloin henkilöstöresursseja tarvitaan sekä hyvinvointialueella että kunnassa ja joudutaan rekrytoimaan lisää henkilöitä. Lisäksi tietojärjestelmien kehittämisestä ja erkaantumisesta toisistaan syntyy lisäkustannuksia.

Perheryhmäkotien rajoittamistoimet

Kuntaliitto kiinnittää vakavaa huomiota siihen, että voimassa oleva kotoutumislain 28 §:n 3 momentin rajoitustoimien perustuslainmukaisuutta ei ole arvioitu eduskuntakäsittelyn aikana. Kuntaliitto katsoo, että voimassa oleva kotouttamislain 28 § tulee arvioida uudelleen jatkovalmistelussa ja saattaa eduskunnan perustuslakivaliokunnan arvioitavaksi. Kuntaliitto on tuonut asian esiin myös lausuntokierroksella ja Kuthanekin erillisneuvotteluissa. Muutosehdotuksia ei ole huomioituna. Nyt käsittelyssä olevassa hallituksen esityksessä muutoksena ehdotetaan ainoastaan, että rajoitustoimenpiteistä laadittava pöytäkirja toimitettaisiin nykyisen kunnan sijaan hyvinvointialueelle, jotta lapsen omatyöntekijä saisi tiedon perheryhmäkodissa tehdyistä toimenpiteistä.

Tietojen luovuttaminen

Hallituksen esityksen 87 b §:n 4 momentissa turvataan kunnalle tiedonsaantioikeus vain hyvinvointialueelta alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden lasten ja nuorten osalta.

Kuntaliitto korostaa, että myös kunta tarvitsee tietoja kotoutumista edistävien toimien järjestämiseksi lapselle määrättyltä edustajalta sekä muilta viranomaisilta.

Ehdotusluonnoksesta puuttuu kunnan ja hyvinvointialueen saumatonta yhteistyötä tukeva sääntely ja tiedonsaantioikeudet. Valitun lakiteknisen ratkaisun vuoksi voimassa olevaa kotoutumislain 87 §:ää ei ole ehdotettu

muutettavaksi. Kyseinen säännös turvaa keskeisille viranomaisille saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä kotoutumislain 2, 5 ja 6 luvun mukaisten tehtävien suorittamiseksi välttämättömät tiedot toisiltaan.

Kuntaliitto on huolestunut siitä, että hyvinvointialuetta ei, huolimatta sen keskeisestä roolista kotoutujien palvelujen järjestämisessä, ole lisätty näiden viranomaisten joukkoon. Käytännössä tämän seurauksena kunta ja hyvinvointialue voivat joustavasti vaihtaa tietoja ainoastaan nyt 87 b §:ssä määritellyn alaikäisten kohderyhmän osalta. Kuntaliitto katsoo, ettei nyt ehdotettu sääntely ole hyvinvointialueen ja kunnan välisen tiedonvaihdon osalta riittävä. Sääntelyssä tulee varmistaa se, että kunta ja hyvinvointialue voivat huolehtia tehtävistään parhaalla mahdollisella tavalla niin, että kunnan kotoutumispalvelut voidaan sovittaa saumattomasti yhteen kotoutujan tarvitsemien sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen kanssa.

SUOMEN KUNTALIITTO